

Milena Palczewska

Terroryzm jako współczesna forma wojny

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej nr 3, 181-192

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AUTOR

mgr Milena Palczewska

RECENZENT

prof. dr hab. Michał Huzarski

TERRORYZM JAKO WSPÓŁCZESNA FORMA WOJNY

Wprowadzenie

W dzisiejszym świecie terroryzm jest jednym z najpoważniejszych w skutkach zagrożeniem dla międzynarodowego bezpieczeństwa. Stanowi zjawisko, które przeraża jednostki, grupy społeczne, narody, budzi strach i niepokój, przede wszystkim z tego względu, iż jego głównym celem jest zniszczenie wszystkiego, co stoi mu na drodze. Terroryzm bardzo dynamicznie rozwija się, ewoluje, a terroryści dostosowują metody walki do zmieniających się warunków środowiska międzynarodowego. Odnosząc się do słów A. Tofflera, (...) *przyszłość zaatakuje nas nowymi problemami i kryzysami, które podważą konwencjonalne założenia i sojusze typowe dla ery masowej demokracji (...)*¹, można stwierdzić, że terroryzm jako jedno z zagrożeń międzynarodowych musi być postrzegany w nowych ramach. Obecnie porównać go można do potęgi i możliwości mocarstw nuklearnych w okresie zimnej wojny. W związku z tym celem niniejszego artykułu jest ukazanie zjawiska terroryzmu w kontekście działań wojennych oraz określenie, jakie cechy mogą mu nadać formę wojny.

Istota wojny i polemologii

Odwołując się do słów teoretyka wojny Carla von Clausewitza, *wojna nie jest niczym innym jak rozszerzonym pojedyńkiem*², stwierdzić można, iż wojna w ujęciu klasycznym jest swoistym aktem przemocy. Opiera się on na stosunkach pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami, które celowo wybierają przemoc we wzajemnych relacjach. W związku z tym, nasuwa się pytanie, dlaczego akurat przemoc jest głównym działaniem, które podejmuje strony konfliktu. Z jednej strony motywatorem jest chęć zmienienia dotychczasowego stanu rzeczy, np. określenie nowej struktury społecznej, zmiana obszarów wpływów bądź zaspokojenie partykularnych ambicji.

¹ A. Toffler, *Zmiana władzy. Wiedza, bogactwo i przemoc u progu XXI stulecia*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2003, s. 187.

² C. Clausewitz, *O wojnie*, Wydawnictwo TEST, Lublin 1995, s. 3.

Z kolei z drugiej strony wszystkie działania dążą do osiągnięcia celu strategicznego – czyli zwycięstwa. *W klasycznym spojrzeniu zwycięstwo jest niczym innym, jak pogodzeniem się przeciwnika z narzucaną mu wolą, jest efektem ulegnięcia ustanawianym przez rywala nowym uwarunkowaniom*³.

Zazwyczaj wszystkim naukowcom nasuwa się dość banalne pytanie – w jakim celu prowadzone są wojny – jednakże odpowiedź na nie, nie jest jednoznaczna. W uproszczeniu można stwierdzić, iż działania wojenne dążą do osiągnięcia pokoju, niemniej jednak wprowadzanego na zasadach określanych przez zwycięzcę. W ujęciu tym można więc przyjąć, iż *wojna jest kontynuacją polityki prowadzoną środkami przemocy, w celu zmuszenia przeciwnika do spełnienia naszej woli, nosi charakter krwawej walki zbrojnej, staczanej przez zorganizowane siły zbrojne*⁴.

W dalszej kolejności warto rozpatrzeć, jakie podejmowane działania mogą nadać zdarzeniom miano wojny. W ujęciu stosunkowo wąskim można powiedzieć, iż każde zastosowanie przemocy militarnej jest już wojną, natomiast w ujęciu szerokim wykorzystanie przemocy w jakikolwiek sposób jest czynnikiem, który nadaje istotę wojny w stosunkach społecznych.

Nie należy jednakże zapominać, iż wojnę należy rozpatrywać także jako *stan funkcjonowania państwa charakteryzujący się istnieniem ostrego konfliktu zewnętrznego lub wewnętrznego rozwiązywanego środkami przemocy, angażujący gros potencjału państwa*⁵. W rozumieniu tym wojna wywiera wpływ na wszystkie stany funkcjonowania państwa, w szczególności zaś na społeczeństwo, które odczuwa skutki wojny w niemal każdej dziedzinie życia.

Słowo *polemologia* wywodzi się od greckiego *polemos* oznaczającego *bój, walkę, wojnę*. Za twórcę samego terminu *polemologia* uważany jest Gaston Bouthoul. Wprowadzone określenie miało odróżnić *polemologię* jako naukę o wojnie od tradycyjnego przedmiotu w akademiach wojskowych, jakim były nauki wojenne. Z wymienioną dziedziną nauki nierozdzielnie łączą się dwa pojęcia, a mianowicie *wojna* oraz *konflikt zbrojny*. W literaturze znajduje się wiele ich definicji. Za wojnę na potrzeby niniejszego artykułu należy uznać *stan funkcjonowania państwa charakteryzujący się istnieniem ostrego konfliktu zewnętrznego lub wewnętrznego rozwiązywanego środkami przemocy, angażujący gros potencjału państwa*⁶. Natomiast konflikt zbrojny to *sprzeczność powstała między państwami (koalicjami państw) rozwiązywana przy wykorzystaniu sił zbrojnych, stosujących przemoc zbrojną*⁷.

³ M. Fryc, *Wojna. Współczesne oblicze*, Wydawnictwo MADO, Toruń 2009, s. 12–13.

⁴ F. Skibiński, *Rozważania o sztuce wojennej*, WIH, Warszawa 1972, s. 29.

⁵ J. Pawłowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wyd. 4, AON, Warszawa 2002, s. 145.

⁶ Ibidem, s. 156.

⁷ Ibidem, s. 59.

Według T. Kęsonia polemologia to *dziedzina nauki zajmująca się naukowym badaniem wojny. (...) Celem polemologii jest analizowanie zjawiska wojny w sposób zbliżony do badań innych zjawisk społecznych. Analizuje ich naturę i podłoże; lokalizację w czasie i przestrzeni; periodyczność; intensywność; związki przyczynowo-skutkowe oraz typologię*⁸. Zgodnie z tym podejściem badania konfliktów zbrojnych oraz wojen prowadzone są na trzech płaszczyznach: teoretycznego badania konfliktów, dyskursywnego badania wojny i pokoju, a także szczegółowego badania sytuacji konfliktowych. Natomiast według E. Ponczka polemologia to *nauka o wojnie, jej etiologia, łącznie z refleksją o przedsięwzięciach dotyczących możliwości wyeliminowania konfliktów militarnych oraz zapewnienia bezpieczeństwa oraz urzeczywistnienia ładu pokojowego*⁹. W ujęciu tym położono nacisk na badanie przyczyn zjawiska wojny oraz na przedsięwzięcia o charakterze praktycznym, pragmatycznym w sferze oddziaływania na świadomość, psychikę ludzi, którzy mogliby odrzucić agresję w wymiarze społecznym, a także konflikt militarny jako zachowanie niegodne jednostki ludzkiej. Ważnym aspektem jest fakt, iż polemologowie *posługują się negatywną definicją pokoju, twierdząc, że jest to stan braku wojny lub zorganizowanej przemocy zbiorowej*¹⁰.

Polemologia zasadzona jest na trzech głównych filarach:

- *ogólnej socjologii wojny, gdzie skupia się uwagę na rytmach wojowniczości;*
- *etiologii wojny i czynnikach wirulencyjnych, które mają za zadanie badać przyczyny strukturalne, koniunkturalne i okazjonalne konfliktów;*
- *prospekcji, uwzględniającej barometry polemologiczne*¹¹.

Polemologia jest uważana za stosunkowo młodą dyscyplinę naukową, jednakże różne koncepcje wojen pojawiały się niemalże od zarania naszej cywilizacji.¹² Polemologia zajmuje się badaniem konfliktów zbrojnych i wojen czasów przeszłych, obecnych oraz przyszłych. Twórca pojęcia *polemologii* G. Bouthol jest autorem koncepcji prognozowania konfliktów zbrojnych

⁸ T. Kęsoń, *Pojęcie konfliktu i wojny w literaturze. Podejście polemologiczne w badaniach konfliktów zbrojnych*, www.osrodekbadania.waw.pl/files/keson_11.doc [dostępne: 13.02.2012], s. 10.

⁹ E. Ponczek, *Wojna–bezpieczeństwo–pokój w kontekście refleksji polemologiczno-irenologicznej*, [w:] G. Ciechanowski, *Konflikty współczesnego świata*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 7.

¹⁰ K. Tuszyński, *Etyczne aspekty wojny i pokoju*, *Problemy ochrony granic* nr 24/ 2003, s. 7.

¹¹ K. Piskrzyńska, *Kryzysy i konflikty międzynarodowe w wymiarze regionalnym. Rozważania teoretyczne*, <http://www.sbc.org.pl/Content/10181/piskrzyńska.pdf> [dostępne: 15.02.2012].

¹² Ciekawym i wartościowym opracowaniem podejmującym tę tematykę jest cykl książek pt. *Wybrane koncepcje wojny i pokoju w dziejach myśli filozoficznej* wydanych przez Akademię Obrony Narodowej. Na całość składają się cztery tomy podzielone na poszczególne epoki: starożytność i średniowiecze, odrodzenie, oświecenie i pierwsza połowa XIX wieku, współczesność.

i wojen. Opiera się ona na przewidywaniu możliwości wybuchu wojny poprzez analizę objawów i symptomów na podstawie doświadczeń historycznych. Jej podstawową metodą badawczą jest analiza dyskursywna – oparta na wnioskowaniu – której założenie stanowi iż każde ogniwo w łańcuchu rozumowania jest zależne od bezpośrednio go poprzedzającego i ma wpływ na kolejne. *Wyjaśnienie źródeł, istoty, charakteru i skutków wojen (i konfliktów społecznych) służyć miało ich eliminacji i budowaniu – na tej podstawie – trwałego, powszechnego i sprawiedliwego pokoju*¹³.

Badacze polemologii akcentują konieczność poznania wojny zanim przystąpi się do poznawania pokoju. *Poznanie wojny może stworzyć ramy do poznania pokoju. Założeniem polemologii jest obserwowanie zjawiska wojny w sposób podobny badaniom innych zjawisk społecznych*¹⁴.

Nauka polemologii zakłada, iż przyczyny wojen skupione są na trzech poziomach:

- *przyczyny strukturalne – uzależnione od poziomu rozwoju intelektualnego, rozwoju techniki, rozwoju ekonomicznego, rolniczego i przemysłowego, sytuacji demograficznej, uwarunkowań historycznych i geograficznych;*
- *przyczyny koniunkturalne – zwłaszcza polityczne – alianse, koalicje, zmiany i zachowania opinii publicznej pod wpływem propagandy, indoktrynacji i ideologii;*
- *przyczyny okazjonalne (bezpośrednie) – nieprzewidziane incydenty, prowokacje itp.*¹⁵

Polemologia w swoich badaniach nad możliwością rozwoju przyszłości, przewidywaniem możliwych wojen bądź konfliktów zbrojnych wykorzystuje pięć barometrów polemologicznych: czynniki geograficzne/geopolityczne (obejmują właściwości geograficzne – przestrzeń oraz czasowe – trwanie), czynniki długookresowe (dotyczące teorii periodyczności wojen, czynniki koniunkturalne (obejmują przedsięwzięcia, które zaburzają równowagę strukturalną), barometry struktur narodowych (powiązane są z m.in. strukturą państwa, wskaźnikami statystycznymi rozwoju, wskaźnikami demograficznymi), barometry krótkookresowe (obejmują poszukiwanie przyczyn wojen i konfliktów zbrojnych w sferach motywacji).

Reasumując, można stwierdzić, iż polemologia obejmuje naukowe badania nad wojną, pokojem oraz konfliktami – triadą, która jest nierozzerwalnie połączona z życiem społecznym.

¹³ R. Rosa, J. Świniarski, *Wybrane koncepcje wojny i pokoju w dziejach myśli filozoficznej*, cz. IV, *Współczesność*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1995, s. 8.

¹⁴ A. Gałganek, *Polemologia jako krytyka peace research*, *Studia Nauk Politycznych* nr 3–4 (75–76), 1985, s.133.

¹⁵ T. Kęsoń, *Pojęcie...*, op. cit., s. 12.

Pojęcie terroryzmu i jego charakterystyka

Czym jest w obecnym świecie terroryzm? To z pozoru trywialne pytanie, nawet naukowcom i badaczom specjalizującym się w tym temacie, nastęrcza wiele trudności. Trzeba brać bowiem pod uwagę fakt, iż terroryzm nie jest zjawiskiem nowym, charakterystycznym wyłącznie dla współczesności¹⁶.

Terroryzm przez wielu naukowców i badaczy widziany jest jako jeden ze sposobów powadzenia walki, z kolei dla innych specjalistów stanowi przejaw zderzenia cywilizacji oraz prowadzonego przez muzułmanów dżihadu. Samo słowo *terroryzm* stosowane jest do opisywania różnego rodzaju zjawisk. Jako synonim aktów przemocy utożsamiane jest negatywnie z osobami, które określane są mianem *terrorystów*.

Słowo *terror* wywodzi się z języka łacińskiego (*terre* – przestraszać), jednakże językoznawcy podają jako pierwotne sanskryckie słowo *tras*, które oznaczało drzeć. Jednak zazwyczaj poprzestaje się na łacińskim źródłosłowie, który został upowszechniony w językach europejskich poprzez działania rewolucji francuskiej oraz okres rządów terroru (fr. *terreur*), co oznaczało stosowanie zmasowanych zbrodni, represji i mordów w celu powszechnej trwogi i przerażenia.

„Słownik języka polskiego” pod hasłem *terroryzm współczesny* podaje następującą definicję tego zjawiska: (...) *stosowanie terroru, zwłaszcza działalność niektórych ugrupowań ekstremistycznych usiłujących za pomocą zabójstw politycznych, porwań zakładników, uprowadzeń samolotów i podobnych środków zwrócić uwagę opinii publicznej na wysuwane przez siebie hasła lub wymusić na rządach państw określone ustępstwa bądź świadczenia na swoją korzyść*¹⁷. Nie jest ona jednak satysfakcjonująca. Z jednej strony wymaga dodatkowego zdefiniowania pojęcia terroru, co więcej zwraca uwagę wyłącznie na środki, którymi dysponują terroryści, aby osiągnąć swoje cele. Można zatem stwierdzić, iż nie oddaje w pełni istoty całego terroryzmu, ale opisuje tylko i wyłącznie wąską jego część.

Poprzez *terroryzm polityczny* Robert Schultz rozumie (...) *próbę użycia pozanormalnych form politycznej przemocy (...) dla uzyskania politycznych celów*¹⁸. Jednakże definicja ta podaje zbyt ogólnikowe określenia, co więcej nie wiadomo do końca, co kryje się pod pojęciem pozanormalnych form przemocy politycznej. Można przypuszczać iż są to akty pod postacią zamachów bombowych, bądź też żywych bomb, tzw. zamachowców samobójców.

¹⁶ Za prekursorów terroryzmu uznać już można dobrze zorganizowane sekty islamskie z XI w. (np. asa synów, nazywanych też nizarytami), które uciekały się do przemocy, aby zwalczyć politycznych i religijnych oponentów oraz wpływać na władców różnych księstw i państewek.

¹⁷ *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1988, s. 499.

¹⁸ K. Karolczak, *Encyklopedia terroryzmu*, Oficyna Wydawnicza Spar, Warszawa 1995, s. 9.

Dla Paula Wilikinsona *terroryzm polityczny* utożsamiany jest z *zastraszaniem przez przymus, to znaczy (...) systematycznym użyciem morderstw i zniszczenia, groźby morderstw i zniszczenia dla zastraszenia jednostek, grup, społeczeństw lub rządów, pozwalającym terrorystom na polityczne żądania*¹⁹. Z kolei Albert Pawłowski w swojej publikacji *Terroryzm polityczny w Europie w XIX i XX wieku* definiuje terroryzm jako (...) *stosowanie gwałtu przez jednostki lub grupy osób, w celu wywarcia wpływu na rząd i opinię publiczną, jak i na grupy osób i poszczególne osoby*²⁰. Ujęcie to jest jednak zbyt wąskie, gdyż główną cechą charakterystyczną terroryzmu stanowi stosowanie gwałtu. W związku z tym, pojęcie to skupione jest wokół aktów przemocy podejmowanych przez terrorystów, należy jednak zauważyć, iż już sama groźba podjęcia przemocy jest jednym z wielu działań terrorystów.

Brian Jenkins, formułując swoją definicję terroryzmu, zawarł obok celów, którymi kierują się terroryści także metody ich działania. Według Jenkinsa terroryzm to: (...) *działanie, które może mieć klasyczne formy aktów kryminalnych, takich jak morderstwo, podpalenie użycie środków wybuchowych, które jednak różnią się od zwykłych działań kryminalnych, że są dokonywane szczególnie przemyślanym zamiarem wywołania paniki, zaburzenia porządku, zastraszenia zorganizowanego społeczeństwa w celu destrukcji porządku publicznego, sparaliżowania możliwości reagowania społeczeństwa, zwiększenia poczucia bezradności i nieszczęścia wspólnoty*²¹.

Przytoczone powyżej definicje wydają się być mało precyzyjne, co powoduje, iż są w małym stopniu przydatne dla rządów państw. Rząd brytyjski odważył się jako jeden z pierwszych przyjąć definicję prawną, która odróżniała działania terrorystyczne i przestępstwa kryminalne. Rząd Zjednoczonego Królestwa w 1974 roku stwierdził, iż (...) *dla celów legislacyjnych terroryzm określamy jako użycie przemocy dla celów politycznych, polegające na wykorzystaniu różnych form przemocy w celu zastraszenia społeczeństwa lub jakiegokolwiek jego części*²². Definicja brytyjska jest jednakże bardzo szeroka, co stanowi o tym, iż może ona być interpretowana w kontekście wojny konwencjonalnej, a wręcz do ograniczonego uderzenia nuklearnego.

Stany Zjednoczone jako kraj, który zajmuje ważną pozycję na arenie międzynarodowej, dość wcześnie podjęły próbę zdefiniowania terroryzmu. Już w 1976 roku Centralna Agencja Wywiadowcza (CIA) utożsamiła terroryzm międzynarodowy z (...) *zagrożeniem użyciem przemocy lub stosowa-*

¹⁹ Ibidem, s. 9.

²⁰ A. Pawłowski, *Terroryzm polityczny w Europie w XIX i XX wieku*, Zielona Góra 1980, s. 48.

²¹ P. Piątkowski, *Terroryzm: nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa 1996, s. 6.

²² A. Zasięczny (red.), *Encyklopedia terroryzmu*, Wydawnictwa Bellona i MUZA, Warszawa 2004, s. 19.

niem przemocy dla celów politycznych, kiedy po pierwsze celem takich działań jest wywarcie wpływu na postawę i zachowanie grupy docelowej, szerszej niż bezpośrednio ofiary, oraz po drugie działania te nie ograniczają się do terytorium jednego państwa, np. narodowości sprawców lub ich powiązań z zagranicą, lokalizacji ich baz, miejsca, gdzie znajdują się atakowane instytucje lub osoby, celów politycznych terrorystów lub ich taktyki działania²³.

Przyjmując ogólnikowo, iż terroryzm definiowany jest jako akty przemocy bądź ich groźba, podejmowane w celu zastraszenia opinii publicznej i władzy, można wyszczególnić szereg jego cech charakterystycznych. Zgodnie ze słowami Z. Cesarza, który w książce *Problemy polityczne współczesnego świata* formułuje charakterystykę działań terrorystycznych, wskazane jest przyjąć następujące cechy:

- idealizacja siły jako najskuteczniejszej i jedynej metody walki politycznej,
- brak skrupułów moralnych i okrucieństwo w podejmowanych działaniach, co ma pokazać z jednej strony siłę oraz determinację terrorystów, z drugiej z kolei wzmocnić strach przed terrorystami,
- zapoczątkowanie wzbudzenia powszechnego i silnego poczucia zagrożenia przez zastraszenie społeczeństwa i poszczególnych grup społecznych,
- zaistnienie w mass mediach oraz uzyskanie rozgłosu, gdyż bez licznego audytorium terrorysta jest nikim,
- wymuszenie określonych zmian politycznych i polityczny szantaż,
- akty zbrodni i przemocy nie zawsze prowadzą do obalenia władzy oraz przejęcia sterów rządów. Bardzo często ich celem jest przygotowanie sytuacji rewolucyjnej, tj. doprowadzenia do anarchizacji życia publicznego, zademonstrowania siły terrorystów, zdemoralizowania i zastraszenia funkcjonariuszy państwowych, sprowokowania represji i ograniczenia swobód obywateli przez władze państwa celem upowszechnienia nastrojów buntu²⁴.

Cywilizacja określana mianem „społeczeństwa XXI wieku” jest przekonana, iż żyjemy w „epoce terroryzmu”. Jest to wręcz tak oczywiste, że obecnie dyskutuje się nie nad tym, czy globalna plaga zwana terroryzmem istnieje, lecz nad tym, jak daleko możemy się posunąć, próbując ją zwalczyć. Współczesna nauka podejmuje również badania nad charakterem ataków terrorystycznych, ich organizacją oraz pobudkami i potencjalnymi miejscami ataku grup terrorystycznych²⁵.

Organizacje terrorystyczne mogą mieć bardzo różny charakter: nielegalnych partii komunistycznych lub faszystowskich, związków dyskryminowanych mniejszości etnicznych i religijnych, separatystycznych ruchów

²³ Ibidem, s. 18.

²⁴ R. Borkowski, *Konflikty współczesnego świata*, Wydawnictwo AGH, Kraków 2001, s. 116–117.

²⁵ C. Gearty, *Terroryzm*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 1998, s. 22.

narodowych, ideologicznych organizacji fundamentalistów religijnych czy rewolucjonistów różnej maści. Działania terrorystyczne z założenia mają być widowiskowe i poruszać opinię publiczną, dlatego często są bardzo krwawe. Ofiarami przemocy mają być zaś przede wszystkim przypadkowi cywile (choć celem zamachu może być np. garnizon wojskowy), co wzmaga w społeczeństwie poczucie zagrożenia i sprawia, że obywatele naciskają na rząd, aby „uporał się z problemem”. Nie ulega jednak wątpliwości, że terroryzm jest bezpośredni powiązany z dążeniem do zdobycia władzy politycznej²⁶.

Do terroryzmu mogą uciekać się również rządy państw. Mówi się o tzw. państwach terrorystycznych lub zbójceckich (*rogue states*), zwykle wymieniając: Libię, Iran, Irak, Syrię czy Sudan. Terroryzm państwowy (który w żadnym stopniu nie jest tożsamy z terroryzmem rządów tych państw) można rozumieć dwojako: jako wsparcie finansowe i organizacyjne dla grup terrorystycznych albo jako przygotowanie akcji terrorystycznych przez tajne służby. W tym drugim przypadku można również mówić o akcjach dywersji jednego państwa przeciwko drugiemu. Nie można jednak wszystkich państwowych tajnych operacji o charakterze dywersyjnym utożsamiać z terroryzmem.

Wielkim zagrożeniem dla państw rozwiniętych, takich jak Stany Zjednoczone czy członkowie Unii Europejskiej, jest łatwość, z jaką można prowadzić przeciwko nim działania terrorystyczne. Nowoczesna infrastruktura teleinformatyczna, w znacznej mierze anonimowy obieg finansowy, swoboda przemieszczania się oraz słabe mechanizmy kontroli, a więc cechy na stałe wpisane w strukturę państwa liberalno-demokratycznego – wszystko to sprzyja terrorystom, bo łatwiejszym czyni przygotowanie i przeprowadzenie operacji terrorystycznych z ukrycia. Przykładem mogą stanowić Internet oraz telefonia komórkowa, które z jednej strony umożliwiają błyskawiczną komunikację, a z drugiej zaś zapewniają dużą anonimowość. Swoboda poruszania się i wypowiedzi oraz znikoma kontrola policyjna także sprzyjają członkom organizacji i grup terrorystycznych²⁷.

Współczesny wymiar terroryzmu jest zdecydowanie inny od tego znanego z lat 70. czy 80., gdzie głównymi prądami działalności terrorystycznej były nurty narodowo-wyzwoleńcze (np. ETA) lub represyjne (np. Iran)²⁸. Organizacje bądź grupy terrorystyczne mogą zaatakować praktycznie każde miejsce na kuli ziemskiej. Dzieje się tak dlatego, iż istnieją elementy dające im pewną przewagę. Przede wszystkim są to:

²⁶ A. Bartnicki (red.), *Konflikty współczesnego świata*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 49.

²⁷ K. Jałoszyński, B. Wiśniewski (red.), *Terroryzm: diagnoza, zadania administracji publicznej w przeciwdziałaniu zjawisku*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2007, s. 53.

²⁸ Cz. Marcinkowski, *Ewolucja celów i zasad działania organizacji terrorystycznych*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2009, s. 24.

- działanie w konspiracji – o charakterze działalności organizacji, jej celach, metodach, obiektach ataku, źródłach finansowania wie wąskie grono członków, utrzymujących tę wiedzę w tajemnicy,
- działanie podstępne i nieprzewidywalne – terroryści atakują cele twarde (np. infrastrukturę krytyczną państwa) bądź miękkie (tzn. słabiej chronione miejsca gromadzące duże grupy ludzi),
- brak jakichkolwiek ograniczeń narzuconych przez normy prawne lub moralne,
- szok, strach i przerażenie wśród członków atakowanych społeczeństw wywołane groźbą potencjalnego zamachu bądź niewyobrażalne cierpienia spowodowane dokonaniem aktem terrorystycznym i związanym z nim wizerunkiem śmierci i zniszczenia²⁹.

Terroryzm, jako jedyna metoda prowadząca do wyznaczonego celu – cel sam w sobie, jest charakterystyczną strategią dla tych ugrupowań politycznych, które dokonują zamachów, nie wysuwając przy tym żadnych żądań wobec obiektu ataku. Tym samym ich działalność z jednej strony jest nieracjonalna, bo nie przynosi wymiernych efektów (poza rzecz jasna dotyczącymi bezpośredniego celu zamachu), zaś z drugiej – często niezrozumiała dla opinii publicznej, która choć może byłaby skłonna popierać cele, to nie jest w stanie (nie chce) zaakceptować metod, jakie stosują te organizacje³⁰.

Terroryzm a wojna

Terroryzm jako współczesne oblicze wojny jest *aktem niestusznej wojny, kierowanej ku ludności cywilnej, co jest cechą współczesnych wojen, z rzadka wymierzonej w jednego przeciwnika – siły zbrojne. Jednocześnie akt ten charakteryzuje się naruszeniem praw i zwyczajów wojennych*³¹. Ponadto terroryści dążą w kierunku zdobycia władzy, podejmując działania prowadzące do obalenia dotychczasowego stanu rzeczy, którego nie są w stanie zaakceptować. W związku z tym czynności wykonywane przez organizacje terrorystyczne oraz kontradziałania zwalczających je instytucji państwowych, są właśnie wojną, odczytywaną jako konflikt polityczny prowadzony z użyciem siły.

²⁹ K. Jałoszyński, J. Skosolas, *Media wobec współczesnego zagrożenia terroryzmem*, Collegium Civitas, Warszawa 2008, s. 15–16.

³⁰ K. Karolczak, *Terroryzm – nowy paradygmat wojen w epoce ponowoczesnej*, [w:] J. Gryz, R. Kwećka (red.), *Współczesny wymiar terroryzmu: przeciwdziałanie zjawisku*, Stowarzyszenie Ruch Wspólnot Obronnych, Warszawa 2007, s. 50–51.

³¹ J. Nagórny, M. Pokrywka (red.), *Wojna – sprawiedliwa? Przesłanie moralne Kościoła*, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2003, s. 35.

We współczesnym świecie wojny nie są już prowadzone w sposób tradycyjny, lecz asymetryczny. Polega to na tym, iż jedna strona konfliktu posiada znaczącą, ogromną przewagę demograficzną, polityczną, gospodarczą i technologiczną. Z kolei druga strona, jeżeli chce prowadzić walkę nie może podejmować działań konwencjonalnych, musi natomiast wykorzystywać środki terrorystyczne. Dlatego też, terroryzm to wojna, która jest prowadzona w ściśle określony sposób.

Przez szereg lat, na przestrzeni dziejów i wojen występowały zmiany w sposobach prowadzenia walki, rodzaju uzbrojenia oraz sprzętu. Wprowadzano nowe rodzaje broni, które były coraz okrutniejsze i doprowadzały do śmierci jak największej liczby osób, niekoniecznie w sposób humanitarny. Jednakże z powodu znaczącej skuteczności cały czas były one stosowane. Analogiczna sytuacja jest w przypadku terroryzmu. Żołnierze współczesnych sił zbrojnych są niemal bezsilni wobec coraz to nowszych metod stosowanych przez grupy terrorystyczne. Ponadto należy zauważyć, iż ofiarami zamachów terrorystycznych jest zazwyczaj ludność cywilna, podobnie jak w przypadku wojny. Dlatego też nasuwa się pytanie: jaka jest różnica pomiędzy śmiercią człowieka w ataku terrorystycznym a śmiercią poniesioną w wyniku nalotów bombowców wojskowych?

XXI wiek przyniósł zmiany także w działaniach grup terrorystycznych. Podobnie jak w przypadku wojen i konfliktów zbrojnych, najważniejsze jest osiągnięcie zamierzonego celu i ustanowienie satysfakcjonującego stanu. Obecnie terroryści wykorzystują szereg metod psychologicznych, które pomagają im w „wygraniu wojny”. *Istotą każdej operacji terrorystycznej (...) zawsze będzie wywołanie reakcji w znacznie szerszej grupie społecznej, np. sparaliżowanie możliwości jej funkcjonowania, zmuszenie do podjęcia lub zaniechania określonych działań itp. Strach przed terroryzmem ma przy tym wymiar nie tylko indywidualny (obawa o życie swoje i swoich najbliższych), ale też zbiorowy (ponadjednostkowy – obawa o przetrwanie państwa, narodu, reżimu politycznego, grupy etnicznej czy wyznaniowej itp.)³².*

Terroryzm jako zjawisko przeraża większość społeczności międzynarodowej. Nikt nie może czuć się w pełni bezpieczny, niezależnie od rasy czy miejsca zamieszkania. Podobny stan rzeczy występuje podczas wojen i konfliktów zbrojnych. Ponadto sami terroryści, aby podkreślić charakter swoich działań określają je mianem „świętej wojny” – dżihadu. Można więc stwierdzić, iż *zamachy z 2004 roku w Madrycie, 2005 roku w Londynie, czy też wydarzenia z listopada 2008 roku w Bombaju (Indie) to lista najbardziej spektakularnych ataków terrorystycznych ostatnich lat (...). Te wy-*

³² T. Otłowski, *Psychologiczne aspekty terroryzmu – zarys problemu*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artukul,422,Psychologiczne_aspekty_terroryzmu?_zarys_problemu [dostępne: 20.02.2012].

*mienione stanowią (...) potwierdzenie tezy o tym, iż terroryzm nie zna granic, że żadne współczesne państwo nie może mówić, iż jest wolne od terroryzmu*³³.

Podsumowanie

Terroryzm – w różnej postaci – towarzyszy ludzkości od wieków. Oczywiście jego nowożytna forma różni się ze względu na charakter społeczny od różnorodnych aktów przemocy z wieków wcześniejszych: terroryzm zmieniał się wraz ze społeczeństwem, w które był wymierzony. Swoją pełnię osiągnął jednak dopiero w drugiej połowie XX wieku, kiedy mnogości organizacji towarzyszył rozwój technologii, zwiększających wartość bojową małych grup, a zarazem opinia publiczna miała kluczowy wpływ na powoływanie i obalanie rządów oraz na podstawy ustrojowe państwa. Sytuację zaogniła wówczas zimna wojna, która sprawiała, że supermocarstwa wspierały organizacje terrorystyczne, szkodzące państwom przeciwnego bloku. Obecnie terroryzm, który zyskał światowy rozgłos w związku z zamachami z 11 XI 2001 r. w Stanach Zjednoczonych, jest trwale wpisany w większość współczesnych konfliktów we wszystkich regionach świata.

Historii ludzkości od zawsze towarzyszą wojny i terror stosowany przez uczestniczące w niej strony. Z kolei obecne stulecie kojarzone jest z wojną z terroryzmem. Wielu badaczy przygląda się rozwojowi terroryzmu, jego dynamice i procesach mu towarzyszących. Jednakże jest to zjawisko niezwykle zróżnicowane. Wynika to głównie z tego, iż środki i metody stosowane przez poszczególne organizacje terrorystyczne różnią się od siebie. Terroryzm, sam w sobie, nie jest tylko ideologią, jest także zespołem działań które stosowane są podczas prowadzenia wojny asymetrycznej – konfliktu z nieprzyjacielem, który posiada o wiele większą przewagę militarną i technologiczną. W obecnych czasach tradycyjne działania terrorystyczne podejmują jedynie grupy terrorystyczne, które nie mają dostępu do dobrze zaopatrzonego zaplecza gospodarczego, politycznego, ludnościowego i obszarowego. Niemniej jednak w kolejnych latach środki i metody, które są obecnie stosowane przez terrorystów zostaną powszechnie przyjęte za noszące miano działań wojennych.

³³ K. Jałoszyński, S. Zalewski, *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Służby specjalne wobec terroryzmu*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2009, s. 12–13.

TERRORISM AS A CONTEMPORARY FORM OF WAR

Abstract: Terrorism is a relatively new phenomenon, however, unfortunately very popular. A large number of terrorist groups and multitude and unconventionality of their actions prove the fact that it should be considered in a new framework. Terrorists' introduction of new weapons and arms causes that terrorism might be perceived as war due to the fact that terrorism like war is a realisation of clearly defined goals in order to force the enemy to surrender and fulfil our demands. Moreover, terrorism has an armed fighting character and is conducted by organized units. Therefore, terrorism should not be considered as a single phenomenon but as a form of war.